

МОДЕЛЮВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СУРДОПЕДАГОГА: ТЕОРЕТИЧНИЙ ПІДХІД ТА РЕЗУЛЬТАТИ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

MODELING THE PROFESSIONAL COMPETENCE OF A SIGN LANGUAGE TEACHER: THEORETICAL APPROACH AND RESULTS OF EMPIRICAL RESEARCH

У статті представлено трьохкомпонентну теоретичну модель професійної компетентності сурдопедагога, що включає мотиваційний, операційний та рефлексивний компоненти. Модель розроблена на основі аналізу сучасних досліджень у сфері сурдопедагогіки та педагогічної теорії. На основі аналізу праць і досліджень науковців, було визначено ключові компетентності для сурдопедагога, який працює з дітьми з порушенням слуху та розкрито їх особливості. Мотиваційний компонент визначає внутрішні прагнення та цінності сурдопедагога, які впливають на їхню діяльність; операційний компонент охоплює практичні навички, методи навчання та взаємодії з учнями; рефлексивний компонент фокусується на здатності сурдопедагога аналізувати свою діяльність, оцінювати ефективність професійних стратегій та адаптувати їх до змінних умов.

Емпіричне дослідження, проведене в рамках цієї моделі, включало опитування та аналіз практичних випадків роботи сурдопедагогів та здобувачів. Результати підтвердили ефективність трьохкомпонентного підходу до формування професійної компетентності, виявили основні проблеми та виклики, з якими зустрічаються сурдопедагоги та майбутні фахівці, які опановують даний фах, а також запропонували рекомендації щодо підвищення їхньої професійної підготовки. На основі аналізу літературних, наукових та науково-публіцистичних джерел, вивчення практичного досвіду роботи сурдопедагогів у загальноосвітніх навчальних закладах, вимог до їх професійної майстерності, вмінь і навичок, нами було розкрито власне визначення поняття «професійна компетентність сурдопедагога загальноосвітнього навчального закладу» та досліджено сформованість основних компонентів. Подано результати дослідження у вигляді діаграм для порівняльного аналізу розвитку професійної компетентності у сурдопедагогів та майбутніх сурдопедагогів і визначено основні особливості їх розвитку.

Стаття може стати основою для подальших досліджень у сфері підготовки майбутніх сурдопедагогів та бути корисною для сурдопедагогів, освітніх психологів і всіх, хто працює в сфері підтримки дітей з порушеннями слуху.

Ключові слова: професійна компетентність, сурдопедагогіка, модель, професійна майстерність, компоненти професійної компетентності.

This article presents a three-component theoretical model of professional competence for special educators working with the deaf, which includes motivational, operational, and reflexive components. The model is developed based on an analysis of contemporary research in the field of deaf pedagogy and educational theory. Through the analysis of academic works and studies, key competencies for special educators working with children with hearing impairments have been identified, highlighting their distinctive features.

The motivational component defines the internal aspirations and values of the special educator that influence their professional activities; the operational component encompasses practical skills, teaching methods, and interactions with students; while the reflexive component focuses on the educator's ability to analyze their activities, assess the effectiveness of their professional strategies, and adapt them to changing conditions.

An empirical study conducted within this model included surveys and case study analyses of the work of special educators and their trainees. The results confirmed the effectiveness of the three-component approach to forming professional competence, identified the main problems and challenges faced by special educators and future professionals in this field, and offered recommendations for enhancing their professional training.

Based on the analysis of literature, academic, and popular science sources, as well as the examination of the practical experience of special educators in general education institutions, the requirements for their professional mastery, skills, and abilities, we have formulated our own definition of the concept of "professional competence of a special educator in a general education institution" and explored the formation of its key components. The research results are presented in the form of diagrams for comparative analysis of the development of professional competence in current special educators and future specialists, highlighting the main characteristics of their development.

The article can serve as a basis for further research in the field of training future sign language teachers and be useful for sign language teachers, educational psychologists and anyone working in the field of supporting children with hearing impairments.

Key words: professional competence, deaf pedagogy, model, professional mastery, components of professional competence.

УДК 37.012.3-053:005.337.5:
36.091.15:005.964
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2025/81.2.10>

Мостовий Л.П.,
аспірант кафедри сурдопедагогіки
та сурдопсихології
імені М.Д. Ярмаченка
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова

Постановка проблеми у загальному вигляді.

В українському суспільстві сьогодні однією з найактуальніших тем є конкурентоспроможність фахівців у сфері спеціальної освіти на тлі ринкової економіки, швидких технологічних змін і глобалізації. Успішне вирішення цієї проблеми

безпосередньо залежить від фахівців освітньої сфери, зокрема, які працюють з дітьми з порушеннями слуху, адже саме професійна компетентність сурдопедагога впливає на формування конкурентоспроможності та ключових навичок учнів з порушеннями слуху, їхньої здатності інтегруватися

у глобальне суспільство. На основі аналізу літературних, наукових та науково-публіцистичних джерел, вивчення практичного досвіду роботи сурдопедагогів у загальноосвітніх навчальних закладах, вимог до їх професійної майстерності, вмінь і навичок, ми можемо сформулювати власне визначення поняття «професійна компетентність сурдопедагога загальноосвітнього навчального закладу».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Професійна компетентність вчителя – це інтегроване професійно-особистісне утворення, в якому внутрішні ресурси людини, її особистісні якості та здібності розглядаються як джерело та критерії ефективної предметної діяльності в системі освіти. Різні аспекти проблеми професійної підготовки сурдопедагога у закладі освіти, зокрема визначення її змісту, форм і методів, розвитку провідних компетентностей фахівців досліджували Л. Борщевська, А. Каплієнко, О. Круглик, С. Литовченко, Т. Сак, О. Таранченко, Л. Фомічова, В. Шевченко та інші. У своїх дослідженнях вчені неодноразово звертались до проблеми формування готовності майбутніх сурдопедагогів до професійної діяльності. У їх працях розглядалися особливості готовності майбутніх сурдопедагогів до різних видів педагогічної діяльності.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Моделювання професійної компетентності сурдопедагога, незважаючи на значну кількість досліджень у цій галузі, залишається складною та багатогранною проблемою. Однією з основних проблем є недостатнє узагальнення існуючих підходів до визначення компонентів професійної компетентності сурдопедагога. Більшість існуючих моделей зосереджені на певних аспектах, таких як комунікативні або психологічні здібності, без належного поєднання всіх ключових компонентів, що включають знання, навички та професійну поведінку в контексті специфіки роботи з людьми з порушенням слуху.

Багато досліджень не враховують специфіку професійного розвитку сурдопедагога в умовах інклюзивної освіти, що є актуальним для сучасних вимог до роботи з дітьми з порушеннями слуху, недостатньо враховують індивідуальних особливостей фахівців у контексті їхнього навчання та розвитку. Відсутність єдиного стандарту для оцінки та розвитку професійної компетентності, що враховував би різноманіття методичних підходів, освітніх практик та інструментів моніторингу ефективності діяльності сурдопедагога, значно ускладнює впровадження теоретичних моделей на практиці.

Таким чином, невирішені питання щодо комплексності підходу до моделювання професійної компетентності, а також необхідність створення більш ефективних методик для її вимірювання та розвитку, є ключовими аспектами, які потребують подальших досліджень.

Мета статті полягає у висвітленні характеристики трьохкомпонентної теоретичної моделі професійної компетентності сурдопедагога та результатів емпіричного дослідження.

Виклад основного матеріалу. На основі розробок вчених та спираючись на власний досвід роботи з педагогічними кадрами в сфері спеціальної освіти ми розкрили структуру професійної компетентності педагога закладу освіти у вигляді сукупності ключових компонентів професійної компетентності вчителя загалом.

На основі аналізу праць і досліджень науковців ми визначили, що більшість з них виділяють такі ключові компетентності для сурдопедагога, який працює з дітьми з порушенням слуху [4, с. 27]:

1. Продуктивна компетентність – це вміння працювати з отриманням результатів; здатність створювати власний продукт, приймати рішення та нести за них відповідальність; готовність до творчості та постійного розвитку.

2. Автономізаційна компетентність – це здатність до саморозвитку, творчості, самовизначення, самоосвіти, конкурентоспроможності; готовність і потреба навчатися протягом усього життя.

3. Інформаційна компетентність – це вміння користуватися інформаційними технологіями, добувати, опрацьовувати та використовувати різні види інформації з різних джерел.

4. Предметна компетентність – це сукупність знань, умінь та навичок (ЗУН) в області конкретного предмета, спеціальності.

5. Особистісні якості сурдопедагога – це терпимість, доброзичливість, чуйність, врівноваженість, витонченість, толерантність, рефлексія, людяність та інші.

6. Комунікативна компетентність – це вміння вступати в комунікацію, бути зрозумілим; спілкуватися без обмежень усно, письмово, рідною та іноземними мовами, а також жестовою мовою.

7. Моральна компетентність – це готовність, здатність і потреба жити за традиційними моральними нормами [4, с. 55].

8. Психологічна компетентність – це здатність використовувати психологічні знання, уміння та навички в організації взаємодії в освітній діяльності.

9. Соціальна компетентність – це вміння жити й працювати з іншими; здатність до безконфліктного співіснування.

10. Математична компетентність – це вміння працювати з числовою інформацією, володіння математичними навичками.

11. Полікультурна компетентність – це оволодіння досягненнями культури; розуміння інших людей, їх індивідуальностей і відмінностей за національними, культурними, релігійними та іншими ознаками.

Можемо зазначити, що сьогодні більшість науковців серед ключових позицій професійної

компетентності сурдопедагога вважають продуктивну компетентність найважливішою. Її розглядають не лише як вміння працювати, але й як здатність до створення власного продукту, прийняття певних рішень, несення відповідальності за них, готовність до творчості [5, с. 12].

Ми здійснили аналіз наукових джерел; розглянули поняття «професійна компетентність»; на основі наукових праць дослідників визначили аспекти професійної компетентності сурдопедагога, розкривши сутність поняття «професійна компетентність» через ключові компоненти та їх зміст. На наш погляд, професійна компетентність сурдопедагога – поняття динамічне, багатогранне та багатоаспектне, яке змінюється відповідно до процесів у суспільстві та освіті.

Структура професійної компетентності також повинна періодично видозмінюватися, коригуватися в зв'язку зі стрімким розвитком науки й практики. Питання визначення змісту, форм, рівнів, механізмів та структури «професійної компетентності» сурдопедагога загальноосвітнього навчального закладу потребують подальшої розробки, систематизації, аналізу та узагальнення [9, с. 362].

Проаналізувавши наукові та практичні джерела ми розробили Трьохкомпонентну теоретичну модель професійної компетентності сурдопедагога, яка включає в себе, на нашу думку, три базові компоненти – мотиваційний, операційний та рефлексивний, які мають підґрунтя – етичний аспект або розвинену етичну компетентність.

Функціонування цих компонентів підтримується професійними, соціально-психологічними механізмами, що враховують важливість психологічного розвитку, саморозвитку, ідентифікації та індивідуалізації в процесі роботи фахівця з дітьми, які мають порушення слуху. Ця модель є значущою для впровадження в роботу фахівців-сурдопедагогів в закладах освіти та підтримки розвитку професійної компетентності майбутніх сурдопедагогів (Рис. 1).

Для теоретичного обґрунтування й розробки власної «Трьохкомпонентної теоретичної моделі професійної компетентності сурдопедагога» наш підхід є чітким та концептуально обґрунтованим. Важливим є те, що ми визначили і розробили модель для професійної компетентності сурдопедагога, визначили ключові компоненти, такі як – мотиваційний, операційний та рефлексивний, враховуючи етичний аспект. Такий підхід дозволяє систематизувати та розуміти різні аспекти професійної компетентності та визначити їхні взаємозв'язки.

Окрім того, застосування розробленої нами моделі для розвитку професійної компетентності сурдопедагогів свідчить про здатність адаптувати теоретичні концепції до конкретних умов та потреб фахівців у галузі спеціальної освіти [9, с. 370].

Наше дослідження проводилося на базі: Комунального закладу Львівської обласної ради «Львівська спеціальна школа Марії Покрови» та Українського державного університету імені Михайла Драгоманова.

У дослідженні взяли участь 30 фахівців-сурдопедагогів, які мають значний практичний досвід роботи із дітьми з різним ступенем порушення слуху, зокрема, які мають кохлеарні апарати і слухові апарати, віком від 25 до 50 років та 30 здобувачів вищої освіти, які навчаються за напрямком «Сурдопедагогіка» (студенти-бакалаври кафедри сурдопедагогіки та сурдопсихології імені М.Д. Ярмаченка Факультету спеціальної та інклюзивної освіти), віком від 16 до 20 років.

Різниця у віці фахівців сурдопедагогів та здобувачів освіти враховувалась тому, що в залежності від віку та особливостей практичного досвіду показники професійної компетентності, зокрема визначених нами компетентностей, можуть бути різними та змінюватись протягом практичної роботи з дітьми.

Під час дослідження ми використали адаптовані нами анкети, опитувальники, самотестування та діагностичні картки для дослідження рівнів сформованості компонентів «Трьохкомпонентної теоретичної моделі професійної компетентності сурдопедагога». Для розуміння рівня сформованості визначених нами компонентів ми зупинились на діагностичних критеріях: високий, середній та низький.

Отримання позитивного ефекту від сурдопедагогічної діяльності можливе лише за умови взаємозв'язку між мотиваційним компонентом сурдопедагога та учня із порушенням слуху. Якщо сурдопедагог за допомогою різноманітних педагогічних методів та прийомів, форм навчання мотивує дитину із порушенням слуху до навчання, то, як наслідок, отримує бажаний результат. Тому безперервне вдосконалення професійної майстерності – головне завдання сурдопедагога навчального закладу [10, с. 171].

Якщо сурдопедагогу вдалося зацікавити дітей із порушенням слуху до навчання, спільно проводити дослідження певних проблем, обговорювати їх, а потім отримати позитивний ефект, відповідну оцінку своєї діяльності іншими дітьми та колегами, а також зі сторони адміністрації навчального закладу, то він отримує внутрішнє задоволення від педагогічної діяльності. В співпраці з дітьми із порушенням слуху сурдопедагог реалізує себе як особистість, проявляє свій творчий потенціал, напрацьовує позитивний імідж та авторитет. При такій організації начального процесу в закладі освіти вирішуються не лише поставлені цілі та завдання навчання, а й виховання та загального розвитку, становлення дитини із порушенням слуху як особистості.

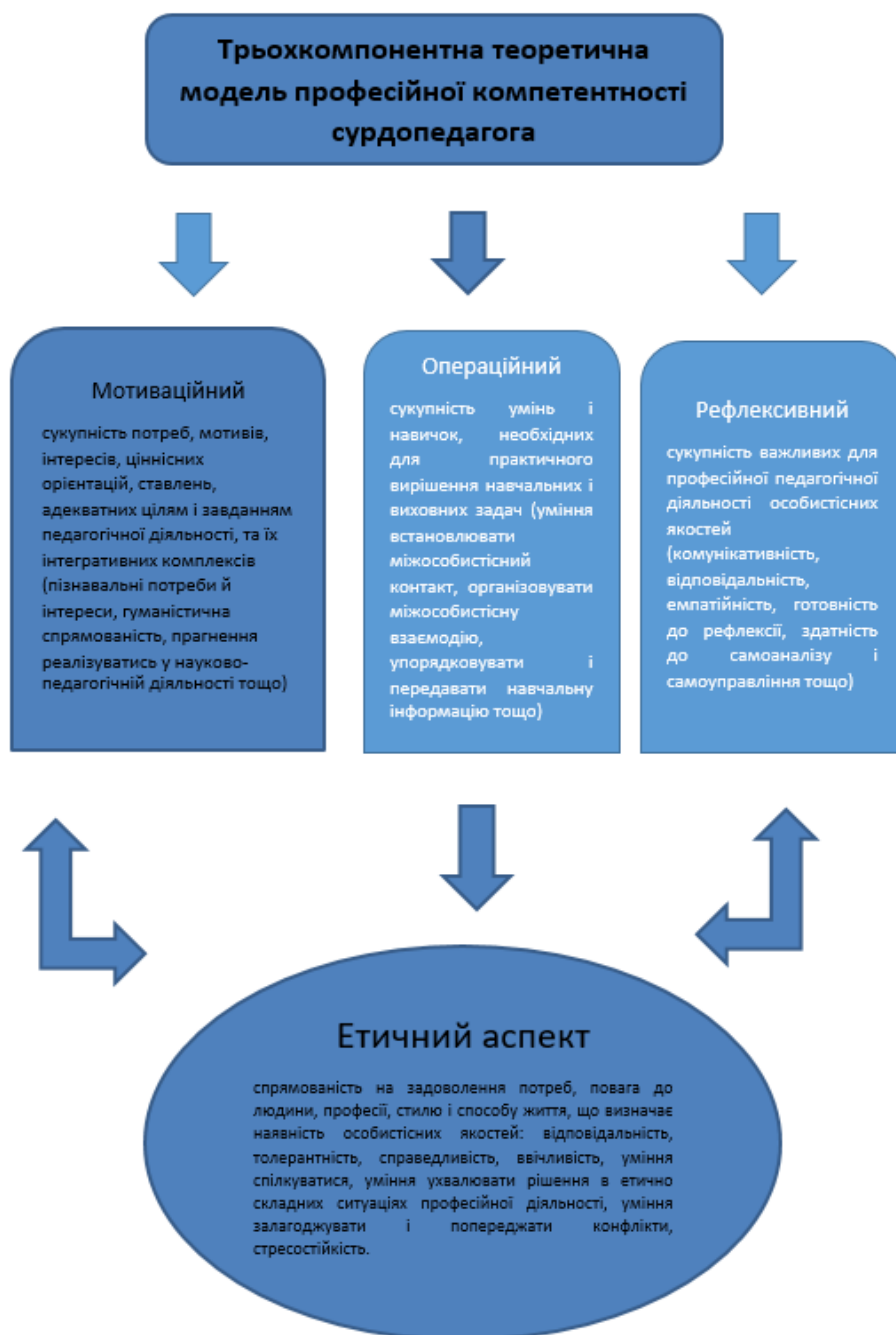

Рис. 1. Трьохкомпонентна теоретична модель професійної компетентності сурдопедагога

Готовність сурдопедагога до професійно-педагогічної діяльності є складним, системним особистісно-професійним явищем, що визначає достатній рівень розвитку професійних знань, умінь і професійних якостей фахівця, які забезпечують ефективність його професійної діяльності. Мотиваційний компонент готовності особистості до сурдопедагогічної діяльності, що забезпечує професійну спрямованість особистості, є базовим, основоположним, він складається із системи мотивів, особистісних цілей, що визначають професійну діяльність сурдопедагога [10, с. 173].

Важливість врахування мотивації у дослідженні будь-якої проблеми, пов'язаної з діяльністю людини на сучасному етапі розвитку науки, не викликає сумніву, адже успішність будь-якої, зокрема й сурдопедагогічної діяльності безпосередньо залежить від характеру мотивації. Важливим мотиваційним фактором також є можливість працювати в досвідченому педагогічному колективі. Сприятливий психологічний клімат в колективі, співпраця між колегами, взаємодопомога, повага один до одного є обов'язковою психологічною умовою для діяльності та її мотивації. У зв'язку

з цим, першочерговим завданням виступає створення такого педагогічного колективу, у якому є сприятливий психологічний мікроклімат, панує атмосфера поваги, творчості та відповідальності, де фахівці здатні адаптуватися до змін і завжди навчаються новому [11, с. 207].

Саме в педагогічній діяльності максимально реалізується потреба людини у спілкуванні і, в першу чергу, із учнями з порушеннями слуху. Контингент учнів освітнього закладу, зокрема з порушенням слуху – це діти із вже сформованим характером, звичками, особливостями поведінки в колективі. Працювати та спілкуватися з ними завжди цікаво та приємно. Життєвий оптимізм у будь-яких ситуаціях, невичерпна енергія, особливості сприймання дітей із порушенням слуху дозволяють сурдопедагогу постійно відновлювати свій творчий потенціал і активізувати сурдопедагогічну діяльність, прагнути до нових звершень.

З огляду на вищезазначене, нами було проведено анкетування сурдопедагогів для дослідження мотиваційного компоненту та відповідного порівняння його у сурдопедагогів, які мають багаторічну практику в роботі із дітьми, які мають різний ступінь порушення слуху і здобувачів фаху сурдопедагога, які мають мінімальні практичні навички та навчаються на даний момент [11, с. 210]. Результати сформованості мотиваційного компоненту фахівців подано на рис. 2.

Досліджуючи рівень розвитку мотиваційного компоненту ми дійшли висновку, що важливим в процесі діяльності фахівця є наявність можливості зниження професійного вигорання, адже найбільш часто синдром професійного вигорання спостерігається в групі ризику – професії в системі «людина-людина», до яких і належить професія сурдопедагога. Постійна систематична взаємодія, комунікація, високий рівень відповідальності,

емоційне навантаження можуть спричинити процес розвитку професійного вигорання. Накопичення негативних емоцій та їх маскування провокує поступову емоційну хронічну напругу. Людина втрачає інтенсивність працездатності, зацікавленість у роботі, відчуває емоційну та фізичну втоми, втрачає активність, здоровий сон, спостерігається домінуючий пригнічений настрій.

Важливим аспектом попередження професійного вигорання сурдопедагога є набуті знання в області психологічної науки та можливості практичного їх застосування. Постійне підвищення власної психологічної компетентності сурдопедагога сприятиме розширенню меж особистісної усвідомленості, професійної рефлексії та психологічного благополуччя загалом [1, с. 106].

Важливого значення у формуванні мотивації сурдопедагога до удосконалення якості навчальної, виховної, інноваційної та методичної роботи в закладі освіти є впровадження системи рейтингового оцінювання професійної діяльності. Метою рейтингового оцінювання є визначення порівняльної ефективності сурдопедагогічної діяльності з усіх напрямів роботи за навчальний рік з метою активізації їх діяльності, стимулювання до самореалізації та професійного зростання. Результати оцінювання лежать в основі системи матеріального та морального стимулювання роботи сурдопедагога адміністрацією навчального закладу [2, с. 124].

Економічні інтереси відіграють суттєву роль у мотивації праці з підвищення ефективності суспільного виробництва та стабілізації життя суспільства загалом, але у педагогічній діяльності вони є не важливішими ніж психологічні і соціальні інтереси. Зазвичай, для утримання високо-кваліфікованих фахівців у закладах освіти, керівники користуються іншими видами стимулювання, аніж

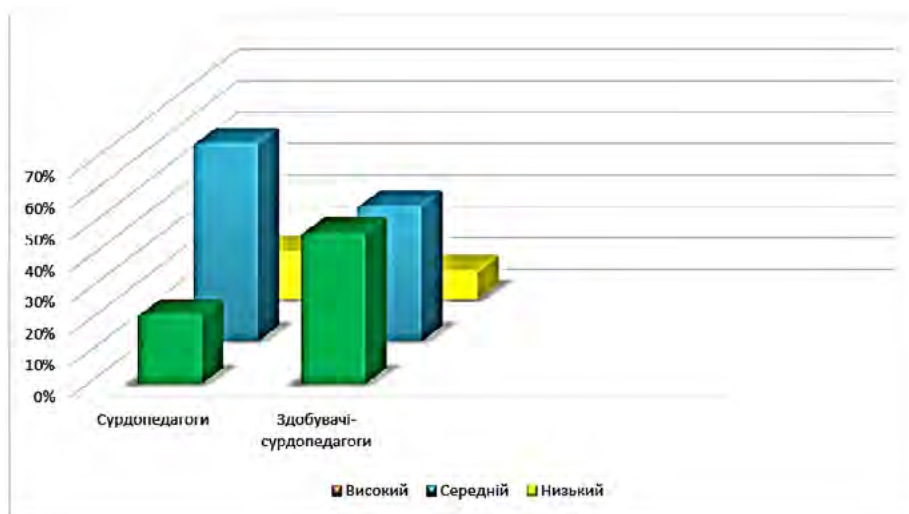

Рис. 2. Дослідження сформованості мотиваційного компоненту у %

задоволення економічного інтересу. Не зважаючи на те, що у сурдопедагогічній діяльності економічні мотиви є все ж таки другорядними, вони є не менш важливими для створення гідного рівня життя сурдопедагога, визнання державою значущості його праці [5, с. 12].

Мотивація навчальної діяльності здобувачів сурдопедагогів є суттєво необхідною умовою для ефективного здійснення навчального процесу, оскільки негативне чи байдуже ставлення до навчання може бути причиною низької успішності або неуспішності здобувача та негативно впливає на його бажання вести професійну діяльність в подальшому житті. Основним фактором, що впливає на мотивацію до навчання здобувачів, є оволодіння компетентностями (практичними знаннями, уміннями та навичками), які в подальшому сформують фундамент професійної діяльності сурдопедагога та розуміння особливостей роботи з дітьми з порушенням слуху. У здобувачів, зацікавлених практичною діяльністю та створеними ситуаціями успіху сурдопедагогічної діяльності, виявляються мотиви саморозвитку та досягнень. Саме вони змушують багато працювати, розв'язувати складні завдання, займатися самоосвітою, долати перешкоди на шляху професійної майстерності [7, с. 56].

Важливим компонентом професійної компетентності сурдопедагога є операційний компонент, який розглядається нами як технологічний блок, що містить сукупність сурдопедагогічних умінь і навичок. Кожен із компонентів структури професійної компетентності сурдопедагога не може існувати автономно, він завжди інтегрується з більш масштабними системами. Так, мотиваційний компонент професійної компетентності сурдопедагога входить до структури загальної особистісної

спрямованості. Операційний же компонент входить до ширшого аспекту сурдопедагогічної діяльності – процесуального, що дає змогу розглядати реалізацію професійної компетентності сурдопедагога у межах діяльнісного і функціонального підходів [8].

Професійна компетентність сурдопедагога на операційно-процесуальному рівні передбачає її вивчення з позиції цілеспрямованості та цілепокладання. Цей компонент структури професійної компетентності охоплює: способи дій (засоби, форми, методи, прийоми сурдопедагогічного впливу), сформовані на рівні умінь, або навичок; тактику особистісно-зорієнтованої поведінки у процесі взаємодії з учнями із порушенням слуху; прояви педагогічного такту; комунікативні здібності; вміння безконфліктного вирішення педагогічних ситуацій тощо.

Рівень сформованості операційного компонента професійної сурдопедагогічної діяльності можна визначити за допомогою таких показників:

- вміння планувати власну професійну діяльність;
- вміння планувати діяльність спеціальної педагогічної спрямованості в сфері освіти;
- вміння ухвалювати оперативні рішення у межах своєї компетенції;
- вміння керувати процесом освітньої діяльності учнів із порушенням слуху;
- вміння організовувати діяльність у межах спеціально організованого середовища;
- вміння у разі необхідності створювати нові або використовувати існуючі корекційно-розвиткові програми для роботи з дітьми з порушеннями слуху;
- вміння експлуатації автоматизованих інформаційних систем, систем управління, володіння сучасними інформаційними технологіями;

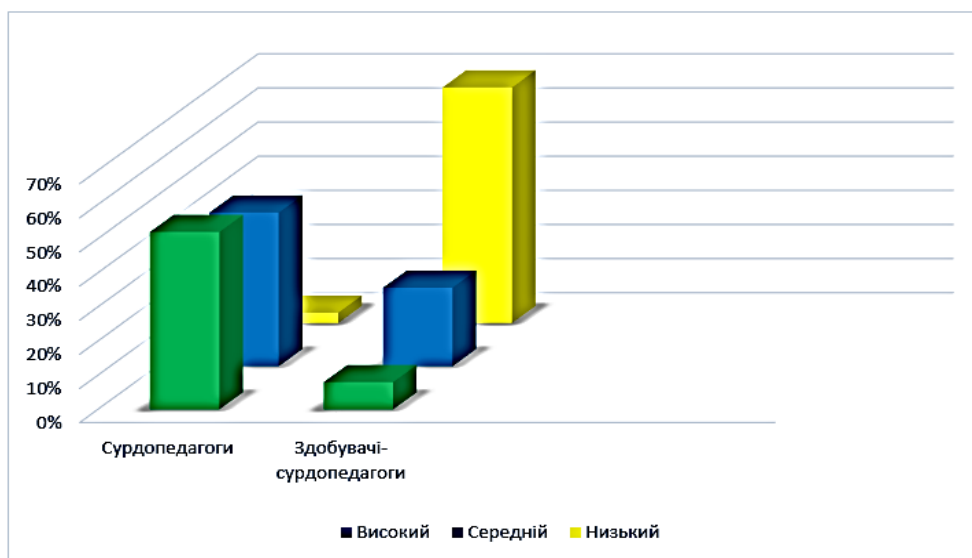

Рис. 3. Дослідження операційного компоненту у %

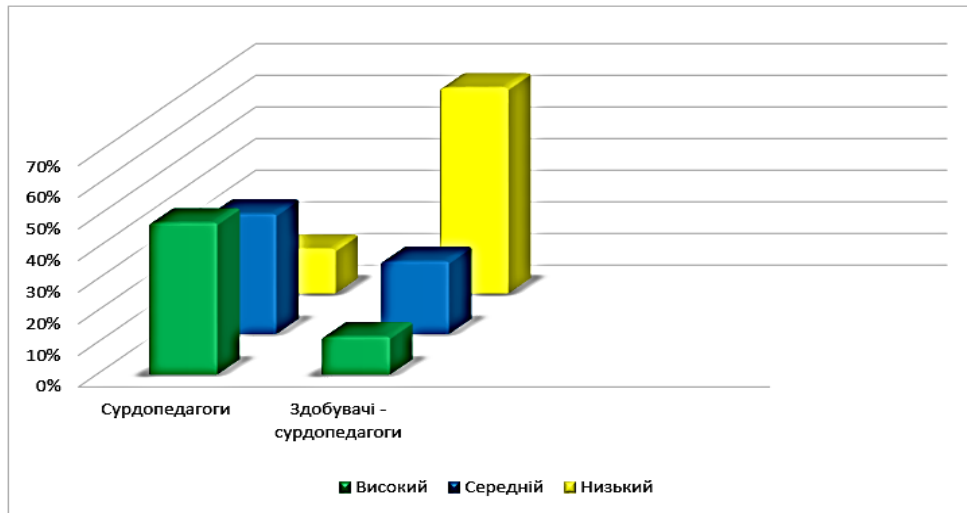

Рис. 4. Дослідження рефлексивного компоненту у %

- вміння здійснювати індивідуальний підхід до своїх учнів, колективу, батьків;
- вміння правильно оцінювати власну професійну діяльність (дослідження операційного компоненту подано на рис. 3) [8].

З огляду на проведене нами дослідження, варто підкреслити необхідні аспекти розвитку операційного компоненту професійної компетентності, а саме:

- важливими кроками є удосконалення освітніх програм у ЗВО та наявність у них практичних складових підготовки майбутнього сурдопедагога;
- наявний психолого-педагогічний супровід та підтримка формування професійних якостей особистості фахівців сфери спеціальної освіти під час навчання в закладі освіти та у подальшій професійній діяльності [3, с. 112].

Головними завданнями розвитку операційного компоненту професійної компетентності у здобувачів та молодих фахівців, на нашу думку, є:

- формування сталих професійних знань, які є підґрунтям професійної майстерності фахівців сфери спеціальної освіти;
- розвиток комунікативних, інформаційних, конфліктологічних складових професійної діяльності;
- формування здатності до самоконтролю та саморегуляції власних психічних станів, підвищення якостей стресостійкості професіоналів.

Важливим компонентом компетентності є рефлексія. У сучасних дослідженнях сурдопедагогічна рефлексія розуміється як самоаналіз фахівцем своєї професійної діяльності, поведінки, особистісного і професійного досвіду. Такий підхід, на наш погляд, дозволяє підкреслити єдність взаємозв'язку і взаємообумовленості таких типів рефлексії, як особистісна (забезпечує пізнання й усвідомлення свого «Я», своїх здібностей, потреб, почуттів, станів, сприяє особистісному

самовизначенню, самопізнання, саморозвитку); екзистенціальна (розглядається як складний багаторівневий процес усвідомлення, переосмислення і корекції людиною свого цілісного образу, екзистенціальних смислів, суб'єктивного розвитку); інтелектуальна (як здатність думати про основи свого мислення; комунікативна (сутнісний складник спілкування і міжособистісного сприйняття, що забезпечує розуміння іншої людини й усвідомлення того, як особистість сприймається партнером по спілкуванню); кооперативна (вихід суб'єкта з процесу спільної діяльності у зовнішню відносно неї позицію з метою аналізу її процесуальних і результативних особливостей [6, с. 200].

Критеріями рефлексивності можуть слугувати: особистісна і пізнавальна активність сурдопедагогів; сформованість способів і прийомів рефлексії; ступінь розвиненості мотивації до самопізнання і самореалізації у процесі професійної підготовки та діяльності, результати подано на рис. 4.

З огляду на результати дослідження зазначимо, що ефективне формування рефлексивного компоненту майбутніх сурдопедагогів можливе за наявності внутрішньої активності здобувачів та комплексу заходів в процесі навчання, спрямованих на самопізнання, саморозвиток та самоконтроль особистості (рис. 4).

Рефлексивний компонент сприяє росту професіоналізму й проявляється у прагненні до постійного самовдосконалення. Показником рефлексивного компоненту в структурі готовності до професійної сурдопедагогічної діяльності є сформованість рефлексивної позиції, тобто вміння педагога до самооцінки як суб'єкта професійної діяльності. Ініціювання і стимулювання рефлексивного досвіду майбутніх сурдопедагогів призводить до усвідомлення ними основ власних педагогічних дій і мотивує до здійснення пошуку найбільш ефективних їх варіантів, засвоєнню

й освоєнню продуктивних способів здійснення педагогічної діяльності, передбачає оволодіння особистісним типом навчання, що забезпечує самостійне планування, проектування, реалізацію й оцінку себе в навчальному процесі і в умовах професійно-педагогічної діяльності; вироблення власної системи поглядів на культуровідповідний освітній процес і прагнення до його здійснення [8].

Висновки. Таким чином, нами було встановлено типові проблеми професійної діяльності сурдопедагога, адже професійна діяльність сурдопедагога характеризується високим рівнем складності та напруженості. Результати засвідчили, що фахівець повинен здійснювати як заздалегідь заплановані та цілеспрямовано організовані навчальні й виховні заходи, так і приймати педагогічні рішення в неочікуваних ситуаціях взаємодії з учнями, їхніми батьками, колегами і адміністрацією. Узагальнений аналіз даних показав, що проблема професійної компетентності сурдопедагога в середній школі є однією з найактуальніших у педагогіці й філософії освіти, оскільки від особистісних характеристик педагога залежить реалізація навчальних планів, якість освітніх послуг, виховання учнів з порушеннями слуху як під час навчання, так і в позанавчальний час.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бельчева Т.Ф., Бельчев П.В., Елькін М. В., Ізбаш С.С. Компетентнісний підхід до організації виробничої практики майбутніх викладачів вищої школи. Мелітополь : Вид-во МДПУ ім. Богдана Хмельницького. 2016. 106 с.
2. Долинська Л.В., Максимчук Н.П. Психологія ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя : навч. посіб. для студ. ВНЗ. Кам'янець-Подільський : Сисин О.В., 2008. 124 с.
3. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики. Київ: «К.І.С.». 2004. 112 с.
4. Коваленко В.Є. Підготовка майбутніх корекційних педагогів до роботи в умовах інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка: педагогічні науки*. Луганськ, 2018. Вип. 8. Ч. II. С. 47-55.
5. Митник О. Розвиток професійної компетентності сучасного Вчителя: реалії і перспективи. *Початкова школа*. Київ, 2004. № 4. С. 12.
6. Мешко Г.М. Вступ до педагогічної професії. Навч. пос. Київ : Академвидав, 2012. 200 с.
7. Пометун О.І. Компетентнісний підхід в сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. Київ : К.І.С. 2014. С. 56.
8. Стеценко Н.М. Комунікативна компетентність як складова професійної підготовки сучасного фахівця. *Педагогічний альманах*, 2016. Вип. 29. С. 185-191. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pedalm_2016_29_31
9. Федоренко О.Ф. Професійна готовність педагогів як чинник успішного впровадження інклюзивного навчання дітей із порушеннями слуху. Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови. 3б. стат. молод. вчених / За ред. В. В. Засенка, А. А. Колупаєвої. Київ, 2013. Вип. 4. Ч. 2. С. 362-370.
10. Шевченко В.М. Професійна підготовка фахівців дошкільної освіти до роботи в умовах інклюзивного навчання. *Інноваційна педагогіка*. Одеса, 2019. Вип. 18(3). С. 137-141.
11. Шевченко В.М. Сучасні тенденції підготовки фахівців для корекційної та інклюзивної освіти: *Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний, європейський та національний виміри змін* : матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (16-17 квітня 2019 року, м. Суми). Суми : Вид-во Сум. ДПУ імені А. С. Макаренка, 2019. С. 207-210.